

6 Νοεμβρίου 2021

Θουκυδίδης: Η σφαγή των Μηλίων από τους Αθηναίους

[Πολιτισμός](#) / [Δοκίμια](#) / [Ιστορία](#) / [Πολιτισμός](#)

[Μιχάλης Κουτσός, Φιλολόγος - Συγγραφέας](#)

**Όταν τα μικρά κράτη κάνουν όνειρα
ανεξαρτησίας και ελευθερίας
Τα μεγάλα κράτη ζουν στον κόσμο
της αλαζονείας και υπεροψίας**

Εισαγωγικά

Η Μήλος ήταν δωρική αποικία και είχε ολιγαρχικό πολίτευμα.

Προσχώρησε για λίγο στην Αθηναϊκή Συμμαχία, αλλά τον περισσότερο

καιρό κρατούσε μια ουδέτερη στάση. Οι Αθηναίοι κινούμενοι από την επεκτατική τους διάθεση θέλησαν να προσαρτήσουν στο άρμα τους τους Μηλίους, ενώ αυτοί ήθελαν την ανεξαρτησία τους. Η επιχείρηση αυτή δεν είναι από τις σημαντικές του Πελοποννησιακού πολέμου, όμως παρ' όλα αυτά ο Θουκυδίδης δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα, διότι την περίπτωση των Μηλίων την θεωρεί ευκαιρία να ξεδιπλώσει το επεκτατικό σχέδιο της Αθηναϊκής Συμμαχίας, η οποία τώρα εξελίχτηκε σε Ηγεμονία. Η κατάκτηση της Δήλου είναι μια επίδειξη δύναμης προς παραδειγματισμό και σωφρονισμό και των άλλων συμμάχων, που θα ήθελαν να φύγουν λόγω της μεγάλης πίεσης που τους ασκούσανε οι Αθηναίοι.

Ο Θουκυδίδης δεν βάζει ρήτορες να εκφωνούν λόγους αλλά αφήνει να μιλάνε οι πρέσβεις και οι άρχοντες της Μήλου. Αυτό δίνει την ευκαιρία στον Θουκυδίδη να περιγράψει πιο καθαρά το ιδεολογικό πιστεύω των αντιπάλων. Η αντιπαράθεση παίρνει την διαλογική μορφή, πράγμα που παρατηρείται μόνο σε αυτήν την περίπτωση.

Ο διάλογος έχει τρία μέρη:

A. Ένα προεισαγωγικό για την διαδικασία εξαγωγής του διαλόγου.

B. Πολιτικές θέσεις των Αθηναίων σχετικά με την «Ηγεμονία».

Γ. Υπόδειξη υποταγής χωρίς καμιά ελπίδα.

A. Προεισαγωγικό για την διαδικασία εξαγωγής διαλόγου

Πριν αρχίσουν τις συζητήσεις οι Αθηναίοι πρέσβεις ζητάνε να γίνει αντιπαράθεση απόψεων σε διαλογική μορφή και όχι ανάπτυξη των απόψεων σε συνεχή λόγο, οπότε αντί της αποδεικτικής μεθόδου ακολουθείται η μαιευτική. Φαίνεται ότι οι Αθηναίοι δεν θέλουν να χάσουν τα λόγια τους και είναι αποφασισμένοι είτε ενταχθούν οι Μήλιοι στην Αθηναϊκή Ηγεμονία είτε όχι, να τους υποτάξουν. Επειδή

όμως πρέπει να δώσουν μια επίφαση δημοκρατικότητας τους, δίνουν το δικαίωμα να παραδοθούν μόνοι τους και να μην μπουν σε έξοδα, για να τους υποτάξουν. Οι Μήλιοι δέχονται τον διάλογο έστω και κάτω από αυτές τις συνθήκες και προχωρούν στην διατύπωση αιτημάτων και θέσεων αλλά εκφράζουν την δυσφορία τους ότι οι συζητήσεις γίνονται υπό την απειλή όπλων, εφόσον ήδη έκαναν στρατιωτική απόβαση στο νησί τους.

B. Πολιτικές αντιπαραθέσεις Αθηναίων και Μηλίων

1. Διάλογος υπό την απειλή όπλων

Μηλ.: Μας βάζετε σε δίλημμα: ή δεν συμφωνούμε και μας κάνετε πόλεμο ή συμφωνούμε και γινόμαστε δούλοι όχι σύμμαχοί σας.

Αθην: Μπορείτε να σώσετε το κράτος συμφωνώντας να ενταχθείτε στη Ηγεμονία μας.

2. Το δίκαιο του ισχυρότερου

Αθην.: Δεν επικαλούμαστε την μεγάλη μας προσφορά στους Περσικούς Πολέμους, αλλά για το αν είναι δίκαιο αυτό που σας ζητάμε. Για δίκαιο όμως μιλάνε πόλεις με την ίδια δύναμη, διαφορετικά ο δυνατός επιβάλλει ό,τι του επιβάλλει η δύναμή του και ο αδύνατος συμβιβάζεται με ό,τι του επιβάλλει η αδυναμία του.

Μήλ.: Αφού αφήνετε κατά μέρος το δίκαιο, τουλάχιστον δώστε μας την ευκαιρία να αναπτύξουμε τα επιχειρήματά μας

3. Η διατήρηση της Ηγεμονίας

Αθην.: Η ηγεμονία μας δεν κινδυνεύει από τους Λακεδαιμονίους αλλά από εξέγερση συμμάχων εναντίον μας. Σκοπός είναι εσείς να διατηρήσετε την σωτηρία σας κι εμείς την ηγεμονία μας προς το κοινό συμφέρον και να μην καταστραφείτε διαφορετικά.

4. Η σύγκρουση των συμφερόντων

Μηλ.: Πώς μπορεί να συμπίπτει το δικό μας συμφέρον, η σωτηρία της πόλης μας, με το δικό σας συμφέρον, να υποταγούμε άνευ όρων;

Αθην.: Με το να μην καταφύγετε στα έσχατα και εμείς να ωφεληθούμε χωρίς να σας καταστρέψουμε.

5. Φίλοι ή εχθροί;

Μηλ.: Επομένως δεν μας θέλετε ως φίλους αλλά ως εχθρούς;

Αθην.: Ναι, γιατί η έχθρα σας μας είναι περισσότερη ωφέλιμη, διότι δείχνουμε την δύναμή μας.

6. Η άδικη συμπεριφορά προς τις άλλες πόλεις

Μηλ.: Σκεφτήκατε ποτέ ότι με αυτή σας την στάση κάνετε εχθρούς τους ουδέτερους και περισσότερο εχθρούς τους εχθρούς σας ακόμη παρά την θέλησή τους;

Αθ. Η υποταγή σας είναι δεδομένη, διότι εσείς είστε ασθενέστεροι ενώ εμείς ισχυροί και μάλιστα στη θάλασσα, διότι είμαστε κυρίαρχοι της θάλασσας.

7. Είμαστε κυρίαρχοι της θάλασσας

Μηλ.: Αυτή λοιπόν είναι η αντίληψη των υπηκόων σας είτε είναι άποικοί σας είτε αποστάτησαν και έγιναν υπήκοοί σας; Με αυτή την τακτική όχι μόνο τους ουδέτερους θα τους κάνετε εχθρούς σας αλλά και τους εχθρούς σας και αυτούς που δεν σκέφτηκαν ποτέ να γίνουν εχθροί σας.

Αθ.: Επικίνδυνοι δεν είναι οι στεριανοί αλλά οι νησιώτες και οι ανεξάρτητοι, όπως εσείς, και αυτοί που αγανακτούν από την άσκηση της κυριαρχίας μας.

8. Υποταγή άνευ όρων

Μηλ.: Εμείς οι μικροί και ταπεινοί θα παλέψουμε με όλα τα μέσα, που διαθέτουμε, για να μην γίνουμε δούλοι σας και ελπίζουμε να μείνουμε σώοι.

Αθ.: Η ελπίδα είναι παρηγοριά στις κρίσιμες στιγμές, αλλά εσείς μην θελήσετε να στηριχτείτε σε φρούδες ελπίδες, σε χρησμούς και μαντείες,

γιατί θα καταστραφείτε. Σκεφτείτε την σωτηρία σας και μην αντιτάσσεσθε σε ισχυρότερους.

9. Τα στηρίγματα των Μηλίων

Μηλ.: Παλιότερα υπήρχε περισσότερη ισότητα μεταξύ των συμμάχων, εμείς όμως αν υποχωρήσουμε, θα χάσουμε κάθε ελπίδα σωτηρίας, ενώ αν πολεμήσουμε υπάρχει πάντα ελπίδα. Εξάλλου μπορεί να έχουμε την τύχη να μας βοηθήσουν και οι Λακεδαιμόνιοι.

Αθην.: Είστε αφελείς, αν νομίζετε ότι θα σας βοηθήσουν οι Λακεδαιμόνιοι, γιατί αυτοί ταυτίζουν το έντιμο με το ευχάριστο και το δίκαιο με το συμφέρον. Το συμφέρον είναι φυσική ορμή κάθε ανθρώπου και όποιος ασκεί εξουσία θέλει να εξουσιάζει τους άλλους ανθρώπους. Εμείς αυτό διδαχτήκαμε από τους προγόνους μας αλλά και εσείς αν είχατε δύναμη όπως εμείς το ίδιο θα κάνατε.

10. Επιμένουν ότι θα τους βοηθήσουν οι Λακεδαιμόνιοι

Μήλ.: Οι Λακεδαιμόνιοι θα βοηθήσουν εμάς, που είμαστε άποικοί τους, και ούτε θα εκτεθούν στους αποίκους τους, ούτε θα φανούν ωφέλιμοι στους εχθρούς τους.

Αθην.: Το συμφέρον συμβαδίζει με την ασφάλεια, ενώ η άσκηση της δικαιοσύνης και της τιμής συνεπάγεται κινδύνους, τους οποίους οι Λακεδαιμόνιοι αποφεύγουν να τους αναλάβουν. Εμείς κυριαρχούμε στη θάλασσα και δεν μπορούν να σας βοηθήσουν με πλοία.

11. Οι λόγοι που θα κάνουν τους Λακεδαιμονίους να τους βοηθήσουν.

Μήλ.: Βρισκόμαστε κοντά στην Πελοπόννησο, όπου οι πόλεις έχουν τα ίδια με εμάς πολιτικά φρονήματα και έτσι θα σπεύσουν να μας βοηθήσουν. Εξάλλου υπάρχει και το Κρητικό πέλαγος και μπορούν να σας ξεφύγουν.

Αθην.: Ο λόγος που ωθεί κάποιον, που τον προσκαλεί να τον βοηθήσει

είναι μόνο αν πιστεύει ότι υπερέχει στη δύναμη. Οι Λακεδαιμόνιοι όμως ποτέ δεν εκστρατεύουν μόνοι τους παρά με όλους τους συμμάχους.

Γ'. ΥΠΟΔΕΙΞΗ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΧΩΡΙΣ ΕΛΠΙΔΑ

12. Οι Αθηναίοι άρχισαν να απογοητεύονται

Αθην.: Βλέπουμε ότι, ενώ θέλετε να σώσετε το νησί σας, στηρίζεστε σε μάταιες ελπίδες και θα πολεμήσετε για την τιμήν των όπλων δήθεν κι έτσι έρχεται η αναπόφευκτη καταστροφή, η οποία δεν είναι αποτέλεσμα της ατυχίας σας αλλά της μωρίας σας. Ούτε να πιστέψετε ότι, αν θα υποταχτείτε σε ισχυρότερο, αυτό είναι ατιμωτικό, διότι φέρνονται σωστά εκείνοι οι οποίοι δεν υποκύπτουν απέναντι στους ίσους, υποτάσσονται στους ισχυρότερους και δείχνουν επιείκεια στους κατώτερους.

Μήλ.: Ούτε την πρώτη μας απόφαση την αλλάζουμε ούτε μέσα σε λίγες στιγμές θα στερήσουμε την ελευθερία από την πόλη μας, την οποία κατοικούμε εδώ και εφτακόσια χρόνια. Στηριζόμαστε στην τύχη που θα μας βοηθήσει, όπως έγινε μέχρι τώρα και κρατήσαμε την ουδετερότητά μας και στην βοήθεια των Λακεδαιμονίων. Σας προτείνουμε να δεχτείτε την φιλία μας και την ουδετερότητά μας, να αποσυρθείτε από τα εδάφη μας και να συνομολογήσουμε ειρήνη, που θα συμφέρει και τους δύο.

13. Ο Επίλογος του διαλόγου

Αθην.: Στηρίξατε τα πάντα στην τύχη και στους Λακεδαιμονίους και θα χάσετε τα πάντα.

Το αποτέλεσμα

Οι Μήλιοι, αφού αγωνίστηκαν και νικήθηκαν, αναγκάστηκαν να παραδοθούν και να τεθούν στην διάθεση των Αθηναίων, οι οποίοι τους μεν ενηλίκους αιχμαλώτους φόνευσαν, τα δε γυναικόπαιδα τα έκαναν δούλους. Και αφού έστειλαν πεντακόσιους Αθηναίους πολίτες αποίκισαν το νησί.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Παρακολουθήσαμε την πιο ωμή πολιτική του ακραίου ιμπεριαλισμού, που ασύστολα απαιτεί υποταγή ή καταστροφή τηρουμένων κάποιων προσχημάτων. Οι Αθηναίοι εκμεταλλευόμενοι το αφήγημα ότι είναι οι σωτήρες των Ελληνικών πόλεων, ενώ στην πραγματικότητα έγιναν τύραννοι, εκβιάζουν απροκάλυπτα ένα μικρό νησί, που το μόνο που ήθελε ήταν να είναι ουδέτερο. Κάποτε οι Αθηναίοι υπεράσπιζαν το συμφέρον των ελληνικών πόλεων, τώρα υπερασπίζονται το δικό τους το συμφέρον και μάλιστα πολύ άγρια. Και το δίλημμα που έθεσαν από την πρώτη στιγμή οι Μήλιοι ήταν ή υποχωρούν και γίνονται υπήκοοι, δηλαδή δούλοι, των Αθηναίων ή προβάλλουν ηρωική αντίσταση με προδιαγεγραμμένο το τραγικό τέλος. Οι Μήλιοι διάλεξαν το δεύτερο κι έτσι καταστράφηκαν.

Οι ίδιοι πρότειναν να συνάψουν ειρήνη μαζί τους και να φύγουν οι Λακεδαιμόνιοι από τα εδάφη τους. Όμως το δόγμα των ιμπεριαλιστών Αθηναίων ήταν ότι εφόσον αυτοί ήταν οι δυνατοί μπορούσαν να κάνουν ό,τι ήθελαν τον αδύνατο. Και οι Μήλιοι βέβαια τους προειδοποίησαν ότι με αυτή την τακτική θα κάνουν εχθρούς όχι μόνο τους συμμάχους (υπηκόους) τους αλλά και αυτούς που ήταν ουδέτεροι και δεν σκέφτονταν κάτι τέτοιο. Η ωμή και αλαζονική απάντηση των Αθηναίων ήταν ότι η έχθρα των υπηκόων τους δείχνει την δύναμή τους. Αυτό είναι «ΥΒΡΙΣ» ,

όπως πίστευαν οι αρχαίοι Έλληνες, που οδηγεί στην καταστροφή, πράγμα που έγινε λίγα χρόνια αργότερα με την καταστροφή τους στη Σικελία.

Θα μπορούσαν άραγε να διαλέξουν κάτι άλλο; Προφανώς υπάρχουν και άλλες λύσεις λιγότερο επώδυνες αλλά όχι χωρίς τίμημα. Όταν απειλείται η ύπαρξή σου, τότε κάνεις μερικές υποχωρήσεις για να περισώσεις τα υπόλοιπα. Θα μπορούσαν λοιπόν οι Μήλιοι να δεχτούν την επικυριαρχία των Αθηναίων, αφού δεν μπορούσαν να κάνουν αλλιώς, παράλληλα όμως να κοίταζαν πώς μέσα σε αυτήν την επιλογή θα εξυπηρετούσαν και το δικό τους συμφέρον. Όμως η αντιπαράθεση των ανίσχυρων ολιγαρχικών Μηλίων με τους ισχυρούς Αθηναίους δεν έδινε πολλές ελπίδες συνεργασίας.

Θα μου πείτε οι Έλληνες έτσι δεν έκαναν σε κάθε εχθρική απειλή; Αν υποχωρούσαμε στους Πέρσες, στους Γερμανούς, στους Ιταλούς και σε κάθε εισβολέα, τότε δεν θα υπήρχαμε σαν έθνος. Υπάρχει όμως μια μεγάλη διαφορά σε αυτές τις περιπτώσεις. Όλες αυτές οι απειλές ήταν καίριας σημασίας, γιατί απειλούνταν η ύπαρξή μας ως έθνος, και επομένως επιβάλλονταν κάθε αντίσταση. Δεν είναι το ίδιο με τους Μηλίους. Ήταν θέμα πολιτικής διαφοράς μεταξύ ολιγαρχικών Μηλίων και δημοκρατικών Αθηναίων. Όχι πως αυτό έπαιξε καθοριστικό ρόλο σε αυτήν την σύγκρουση, αλλά αυτήν επικαλέστηκαν ως αφορμή και το χειρότερο στηρίχθηκαν στην στρατιωτική τους υπεροχή. Η πολιτική ελευθερία ασφαλώς έχει μεγάλη σημασία, φτάνει να μπορείς να την υπερασπίζεσαι. Εκείνη που έχει απόλυτη προτεραιότητα είναι η εθνική ελευθερία, γιατί από αυτήν απορρέουν όλες οι άλλες ελευθερίες. Πρέπει πρώτα να εξασφαλίσεις την εθνική ελευθερία από τους εξωτερικούς εχθρούς και ύστερα να αγωνιστείς και για την πολιτική ελευθερία με τους εσωτερικούς σου αντιπάλους. Σε τελευταία όμως ανάλυση την πολιτική και εθνική τους ελευθερία οι Μήλιοι την υπερασπίστηκαν με γενναιότητα, για να διδάξουν όλο τον κόσμο ότι γι' αυτά αξίζει να πεθαίνει κανείς, όπως διδασκόμαστε από όλη την ιστορία των προγόνων μας.

<https://bit.ly/31AR3Xw>